

Turku, Luolavuori, Honkamäenpuisto 2

Luontoselvitys

Tmi Hannu Klemola

Kuvat © Tmi Hannu Klemola, 2010
Kansi: Honkamäenpuiston kalliomänniköitä
Kuvat 4 ja 5 © Ari Kuusela

Tmi Hannu Klemola luovuttaa tilaajalle oikeuden monistaa ja jakaa tätä raporttia muuttamattomana ja lyhentämättömänä kappaleessa "Johdanto" mainitussa tarkoituksessa. Esityslistoissa, pöytäkirjoissa, lupahakemuksissa, lupapäätöksissä tai niihin verrattavissa asiakirjoissa raporttia voidaan lainata tarkoitusta vastaavassa laajuudessa edellyttäen, että kappale "Johtopäätökset" on lyhentämättömänä tällaisen asiakirjan osana ja että päätöksentekijöille tai heihin verrattaville on varattu mahdollisuus tutustua koko raporttiin ennen päätöstä tai siihen verrattavaa tointa.

Raportin muu käyttö edellyttää etukäteen saatua kirjallista lupaa Tmi Hannu Klemolalta lukuunottamatta sellaista käyttöä, johon sovelletaan pakottavasti lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

Tmi Hannu Klemola ei vastaa tässä raportissa esitettyjen tietojen ja tulkintojen soveltamisesta muuhun kuin kappaleessa "Johdanto" mainittuun tarkoitukseen.

Tmi Hannu Klemola
Nitinkuja 3 B 2, 20660 Littoinen
hannuklemola@gmail.com
040-735 9029

Johdanto

Turun kaupunki tilasi 31.12.2009 Tmi Hannu Klemolalta luontoselvityksen Luolavuoren Honkamäenpuiston alueelle ("Honkamäenpuisto 2"). Maastotöiden ja selvityksen kirjoittamisen aikataulu oli kireä. Asemakaava laaditaan alueelle, jonka koko on n. 11,90 ha. Alue on esitetty karttaliitteessä 1. Kiinteistölautakunta on myöntänyt 26.11.2008 YIT Rakennus Oy:lle alueeseen kohdistuvan suunnitteluvarauksen asuinkerrostalorakentamista varten.

Maakuntakaavassa ja oikeusvaikutteisessa Turun yleiskaavassa 2020 alue on kerrostalovaltaista asuntoaluetta AK ja julkisten palveluiden ja hallinnon aluetta PY.

Selvitysalue rajautuu lännessä Luolavuoren vanhainkodin ympäristön ja länsipuolella olevien omakotitalojen rajalle. Pohjoisessa alue rajautuu Virvoituksentiehen ja kesällä 2009 laadittuun Honkamäenpuiston luontoselvitysalueen etelärajaan. Idässä selvitysalue rajautuu Petrean kuntoutuskeskusta kiertävään pihatiehen ja etelässä Mäntyrinteen ja Luolavuoren vanhainkotien Vuorelantien asuintalojen väliseen metsään.

Alue on pääosin kallioista ja puustoista taajamapuistoa, jolle luonteenomaisia ovat yksittäiset tai pieninä ryhminä kasvavat suuret männyt ja mannerjäätikön kuljettamien siirtolohkareiden runsaus. Osa alueesta on tasaisempaa mäntykangasta, jossa seassa kasvaa haapoja ja muita lehtipuita. Selvitysalueella on kaksi vanhainkotiä piha-alueineen sekä maastopolkua. Aluskasvillisuus on paikoin niukkaa virkistyskäytön takia.

Luontoselvityksen tarkoituksena on selvittää alueen luonnonympäristön perustekijät sekä määritellä luonnonarvoiltaan edustavimmat, mahdollista suojelua tarvitsevat alueet ja kohteet sekä esittää suosituksia maankäyttöön.

Alueen koillisosaan Tmi Hannu Klemola on laatinut kolmen hehtaarin alueelle kesällä 2009 luontoselvityksen "Turku, Luolavuori, Honkamäenpuisto".

Turun kaupungin kiinteistölaitoksen viheralueohjelmassa vain selvitysalueen itäosa on merkitty kapealti ulkoilu- ja virkistysmetsäksi (C2), jonka hoitoluokituksen tavoitteena on metsämaiseman ja alkuperäisen luonnon, kasvillisuuden sekä eläimistön säilyttäminen ja ulkoilumahdollisuuksien turvaaminen.

Kuva 2. Mäntyrinteen vanhainkodin kiertävän väylän varrella on rehevämpi notkelma.

Menetelmät

Hannu Klemola teki maastotyöt, inventoi lakikohteita ja lajistoa sekä kirjoitti raportin. Maastotoita tehtiin kahdella käynnillä tammikuussa 2010. Selvityksen laatimisajankohta asetti rajoituksia työlle ja johtopäätöksille. Tulkintoja on kuitenkin tehtävissä kohtalaisella varmuudella, sillä tekijä on liikkunut alueella tammikuun 2010 lisäksi kesällä 2009, jolloin johdannossa mainitulle kaava-alueen koillisosalle laadittiin luontoselvitys. Lisäksi alueen luontotietoja kartoitettiin haastattelujen (Erkki Jokinen ja Tarmo Virtanen) sekä tietokantojen (valtakunnallinen lintuhavaintojen keruujärjestelmä Tiira sekä Luonnontieteellisen keskusmuseon havaintojenkeruujärjestelmä Hatikka) avulla.

Toimeksiantoon kuului selvittää, esiintyykö alueella luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyyppisiä (luonnonsuojeluasetus LSL 29 §, LSA 10 §), metsälain arvokkaita elinympäristöjä (ML 10§), vesilain suojeltuja kohteita (VL 1. luku 15a § ja 17a §), lintudirektiivin liitteen I lajeja, luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeja, erityisesti suojeltavia lajeja tai kansallisen uhanalaisuusluokituksen (Rassi 2001) lajeja tai alueellisen uhanalaistarkastelun (2004) lajeja. Myös muut mahdolliset luontoarvoiltaan mainittavat kohteet tai erikoiset luonnonmuodostelmat pyrittiin selvittämään.

Yleistä

Selvitysalue kuuluu hemiboreaaliseen eli tammivyöhykkeen mereiseen osaan. Alueella ei ole kansainvälisesti tai kansallisesti arvokkaita kohteita, kuten Natura-verkoston tai valtakunnallisiin suojeluohjelmiin kuuluvia kohteita. Alueella ei eri luontotietojen perusteella ole myöskään maakunnallisesti tai seudullisesti arvokkaita kohteita, pienvesiä tai uhanalaisia lajeja.

Honkämäenpuisto on tiheän asutuksen keskellä oleva puustoinen ja pääosin kalliainen ja kivinen alue, johon kohdistuu virkistyskäyttöä. Osa selvitysalueesta on piha-alueena. Alueen läpi risteilee kulkuväyliä sekä polkuja. Puusto on paikoin vanhaa ja kookasta. Valtalajina on mänty, joukossa alueen nimen mukaisesti suuria honkia. Sitä leimaavat myös laajat siirtolohkare-esiintymät, joista osa on maisemallisesti vaikuttavia.

Kasvillisuus

Selvitysajankohta tuo epävarmuutta osalle alueesta erityisesti kasvillisuuden osalta, mutta olemassa olevien tietojen, luontotyyppien ja kesän 2009 käyntien perusteella ei ole syytä olettaa, että alueella esiintyisi uhanalaisia tai harvinaisia kasvilajeja.

Kasvillisuus on pääosin tavanomaista kangasmetsien ja kallioalueiden lajistoa sekä puutarhalajistoa. Valtapuuna alueella on mänty (*Pinus sylvestris*), mutta alueella kasvaa muitakin puulajeja, kuten haapoja (*Populus tremula*), rauduskoivuja (*Betula pendula*), hieskoivuja (*Betula pubescens*), nuoria kuusia (*Picea abies*) sekä runsaasti nuoria pihlajia (*Sorbus aucubaria*). Lisäksi alueella kasvaa muutamia raitoja (*Salix caprea*), tuomia (*Prunus padus*), vaahteroita (*Acer platanoides*), halavia (*Salix pentandra*) sekä pajuja (*Salix* spp.). Myös muutama korpipaatsama (*Rhamnus frangula*) kasvaa alueella.

Lajistossa esiintyy myös puutarhakarkulaisia, kuten punalehtiruusu (*Rosa glauca*) ja tuomipihlaja (*Amelanchier spicata*).

Aluskasvillisuus on niukkaa. Kalliomännikön (CT) kenttäkerroksessa esiintyvät valtalajeina puolukka (*Vaccinium vitis-idaea*) ja kanerva (*Calluna vulgaris*). Lajistoon kuuluvat myös ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*), metsätähti (*Trientalis europaea*) ja metsätähtimö (*Stellaria longifolia*) ja paikoin kiello (*Convallaria majalis*). Kulkuväylien ja piha-alueiden reunoilla esiintyy mm: liitulaukka (*Alliaria petiolata*), keltamo (*Chelidonium majus*), oravanmarja (*Maianthemum bifolium*), keltamaksaruoho (*Sedum acre*), särmäkuisma (*Hypericum maculatum*), poimulehti (*Alchemilla* spp.), vuohenputki (*Aegopodium podagraria*), nokkonen (*Urtica dioica*), ahomansikka (*Fragaria vesca*), lehtonurmikka (*Poa nemoralis*), metsämaitikka (*Melampyrum sylvaticum*), piharatamo (*Plantago major*), voikukka (*Taraxacum officinale*), metsäapila (*Trifolium medium*) ja valkoapila (*Trifolium repens*).

Alueet

Selvitysalueen keskiosat ovat piha-alueita, joissa on hoidettuja nurmikoita, marjapensaita, koristekasveja kuten alppiruusuja (*Rhododendron* spp.) sekä harvaa puustoa, kasvihuone ja asumaton erillinen rivitalo. Vanhaintien välissä on piha-alueita luonnontilaisempi mäntykangas.

Vanhaintien länsipuolella maasto laskee ja on paikoin tasaista mäntykangasta, jossa kasvaa sekä nuorta tiheää männikköä, että harvempaa korkeaa männikköä. Paikoin alueella esiintyy Turun seudulla tavanomaisia siirtolohkareita. Alueella risteilee polkuverkosto ja siellä on mm. lasten majoja. Yksi laajempi siirtolohkareikko sijaitsee Luolavuoren vanhainkodin länsipuolella. Ulkoilureitin vieressä kasvaa kookkaita haapoja ja muutama raita. Luoteiskulmassa on loiva kalliorinne, jonka alla puusto on harvennettua. Tällä alueella ei myöskään ole lainkaan siirtolohkareita.

Kuva 3. Honkamäenpuiston näyttävä suuri mänty.

Lounaiskulmassa on luontoarvoiltaan mainittava alue, jossa kasvaa yksittäisiä suuria honkia sekä kaistale kookkaita haapoja ja koivuja. Siellä on myös edustava, korkea siirtolohkareiden kasauma sekä muutama maapuu. Myös nuoria haapoja kasvaa alueella.

Petrean kuntoutuskeskuksen ja Mäntyrinteen vanhainkodin välinen rinne on tavanomaisempaa mäntykangasta, jossa esiintyy paikoin matalia kalliopaljastumia. Joitakin suurempia koivuja, haapoja ja mäntyjä kasvaa lähellä Petrean kuntoutuskeskusta kiertävää tietä.

Virvoituksentien ja Luolavuoren vanhainkotiin johtavan pihatien välissä on rinne, jonka alaosassa kasvaa maisemallisesti näyttäviä suuria puita, kuten iso haapa ja mänty. Ylempänä rinteessä on siirtolohkareita. Rinteellä on myös yksi kelo ja yksi maapuu.

Takamaan tien varren omakotitalojen ja Luolavuoren vanhainkotiin johtavan pihatien väliin jää metsäinen rinne, jonka Takamaantien puoleinen osa on edustavaa kalliomännikköä, jossa on satoja siirtolohkareita, joista suurimmat henkilöauton kokoisia. Näyttävän jääkaudenaikaisen muinaisrannan lisäksi kohteelta löytyy erikoisia puuyksilöitä kuten muhurainen mänty. Pesimälinnustoon kuuluu mm. töyhtötiainen (*Parus cristatus*), joka ei tavallisesti esiinny näin lähellä Turun keskustaa. Rinteessä on yksi risukomposti. Myös keloja, ohutrunkoista lahopuuta, pieni koivupötkelö ja nuoria haapoja löytyy alueelta. Alueen länsireunalla on kapea, mutta näyttävä kallioharjanne. Alue rajautuu avonaisempaan kallioon, jossa puusto on matalampaa. Metsä vanhainkotiin johtavan tien varsi on hoidetumpaa ja puusto nuorempaa. Kohteessa saattaa olla lisäksi sellaisia luontoarvoja, jotka ovat kartoitettavissa paremmin keväällä tai kesällä. Lohkareisuutensa ja sijaintinsa vuoksi aluskasvillisuus on säilynyt.

Luontotyypit ja lakikohteet

Alueella ei ole luonnonsuojelulain, vesilain tai metsälain tarkoittamia tärkeitä elinympäristöjä.

Eläinlajisto

Nisäkkäät

Liito-orava kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteen IV (a)-lajeihin eli liito-orava kuuluu luontodirektiivin 12 artiklan edellyttämän tiukan suojelun piiriin. Alueelta ei tunneta liito-oravahavaintoja eikä alue ole liito-oravalle (*Pteromys volans*) mieluisinta elinympäristöä. Alueella on muutamia suuria haapoja, mutta niissä ei koloja. Lähimmät liito-oravaesiintymät tunnetaan Lausteelta ja urheilupuistosta, joten lajin esiintyminen Luolavuoressa ei periaatteessa ole mahdollista.

Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että alueella ei esiinny liito-oravia.

Läheisellä Luolavuorentiellä nähtiin maaliskuussa 2009 kaksi supikoiraa (*Nyctereutes procyonoides*), jotka todennäköisesti asustavat selvitysalueen eteläpuolella Peltolan entisellä maankaatopaikalla ja sen ympäristön kallio- ja louhikkoalueella.

Nisäkäslajistoon kuuluvat lisäksi ainakin kettu (*Vulpes vulpes*), orava (*Sciurus vulgaris*) ja rusakko (*Lepus europaeus*).

Lepakot

Kaikki Suomessa tavattavat lepakkolajit kuuluvat luonnonsuojelulain 49 §:ssä tarkoitettuihin Euroopan Unionin luontodirektiivin liitteen IV (a)-lajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kiellettyä. Kaikki lepakot kuuluvat siis luontodirektiivin 12 artiklan edellyttämän tiukan suojelun piiriin. Selvitysalueella saattaa esiintyä lepakoita, todennäköisimmin pohjanlepakoita (*Eptesicus nilssonii*), joita tavattiin 22.6. kaksi yksilöä saalistamassa läheisen leikkipuiston ja sen kaakkoispuolella olevan kallion yllä, mutta niitä ei tavattu kallion yllä tai metsäisemmissä paikoissa. Pohjanlepakko on Suomen yleisin lepakkolaji, jota voi tavata lähes kaikkialta. On mahdollista, että alueella esiintyy muitakin lepakkolajeja, kuten viiksisiippa ja isoviiksisiippa. Sopivia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, voi olla esim. lähialueen rakennuksissa, mutta tämä vaatisi oman selvityksensä sopivaan vuodenaikaan.

Sammakkoeläimet ja matelijat

Alueella ei ole sopivia ympäristöjä sammakkoeläinten lisääntymispaikoiksi. Alueella ei ole tehty havaintoja matelijoista.

Linnusto

Suomen uhanalaisten lintulajien tuorein arviointi on vuodelta 2000. Arviointi on valmisteltu Suomen oloihin mukautettuna kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) uhanalaisluokkien ja kriteerien mukaan. Euroopan Union lintudirektiivin tärkeinä pitämät lajit on lueteltu puolestaan liitteessä I. Luonnonsuojelulain liitteessä on lisäksi lueteltu erityisesti suojeltavat lintulajit.

Honkamäenpuiston linnusto on tavanomaista esikaupunkialueen metsäisen alueen pesimälinnustoon kuuluvaa lajistoa.

Kuva 4. Punarinta kuuluu alueen pesimälinnustoon.

Mainittavin lintulaji on maakunnassa vähälukuinen pesimälaji tikki (*Carduelis carduelis*), jonka reviiri sijaitsee Virvoituksentien varrella. Tiklin pesimäkanta on arvioitu maakunnassa 1500 – 3000 pariksi.

Lajistoon kuuluvat maastohavaintojen perustella: västäräkki (*Motacilla alba*), punarinta (*Erithacus rubecula*), punakylkirastas (*Turdus iliacus*), räkättirastas (*Turdus pilaris*), mustarastas (*Turdus merula*), leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*), käpytikka (*Dendrocopos major*), kirjosiippo (*Ficedula hypoleuca*), lehtokerttu (*Sylvia borin*), pajulintu (*Phylloscopus trochilus*), taliitiainen (*Parus major*), töyhtötiainen (*Parus cristatus*), peippo (*Fringilla coelebs*) ja viherpeippo (*Chloris chloris*). Mahdollisesti myös hippiäinen (*Regulus regulus*) ja varis (*Corvus cornix*) kuuluvat alueen pesimälinnustoon.

Muuton- ja talviaikaisia havaintoja on tehty tilhestä (*Bombycilla garrulus*), varpushaukasta (*Accipiter nisus*), kanahaukasta (*Accipiter gentilis*), lintudirektiivin liitteen I –laji varpuspöllöstä (*Glaucidium passerinum*), urpiaisesta (*Carduelis flammea*), isökäpylinnusta (*Loxia pytyopsittacus*) ja nokkavarpusesta (*Coccothraustes coccothraustes*).

Pihoilla ja puistoissa pesivä turkinkyyhky (*Streptopelia decaocto*) pesii harvinaisena ja Turun seudulla taantuvana pesimälintuna läheisellä Kivikartion alueella.

Johtopäätöksenä on, että alueella ei pesi uhanalaisia lajeja, lintudirektiivin liitteen I tai luonnonsuojelulain tarkoittamia erityisesti suojeltavia lajeja.

Kuva 5. Käpytikka pesii alueella.

Johtopäätökset ja suositukset:

Alueella ei ole luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyyppisiä, metsälain arvokkaita elinympäristöjä, vesilain suojeltuja kohteita, pesiviä lintudirektiivin liitteen I lajeja, erityisesti suojeltavia lajeja tai kansallisen uhanalaisuusluokituksen (Rassi 2001) lajeja tai alueellisen uhanalaistarkastelun (2004) lajeja.

Luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeista Honkamäen alueella tavataan saalistavia pohjanlepakoita.

Sen sijaan alueella on muita huomionarvoisia kohteita, joilla on merkitystä paikallisina luonnon monimuotoisuuskohteina tai joilla on merkitystä maiseman ja virkistyskäytön kannalta. Karttaliitteessä rajatut kohteet tulisi pyrkiä säästämään mahdollisimman luonnontilaisina ja alueellisesti ehyinä.

Luolavuoren vanhainkotiin, Virvoituksentien ja Takamaantien välinen metsäisen kallioalueen Takamaantien puoleinen rinne on muinaisranta, jossa on satoja siirtolohkareita, komeita mäntyjä ja rauduskoivuja. Reunoilla ja alueen keskellä kasvaa nuoria haapoja ja muuta lehtipuustoa. Alueella on myös hieman lahoppua (1).

Virvoituksentien ja siitä Luolavuoren vanhainkotiin johtavan pihatien eteläpuolelle jäävä kaistale, jossa suuria, näyttäviä maisemapuita sekä muutama kelojuu. Rinteessä siirtolohkareiden kasauma (2).

Selvitysalueen lounaiskulmassa sijaitsee (Petrenian kuntoutuskeskuksen puolelle jäävän) palloilukentän pohjoispuolella kaistale suurehkoja haapoja ja muutamia suuria mäntyjä ja koivuja. Kuvion länsipuolella on näyttävä siirtolohkareiden kasauma ja myös suuria mäntyjä.(3)

Lähinnä alueen reunoilla kasvavia isoja mäntyjä, haapoja ja koivuja on pyrittävä säästämään.

Kuva 6. Lounaisosan nuorta mäntymetsää.

Lähteet:

Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa, Sierla L., Lammi E., Mannila J., Nironen M., Suomen ympäristö 742, Ympäristöministeriö 2004.

Graniittikallioilta Rahkasuolle. Geologisesti merkittävät kallio- ja maaperäkohteet Varsinais-Suomessa, Gunnar Gluckert ja Jouni Tittonen, Varsinais-Suomen liitto, Turku 1999

Lepakot - salaperäiset nahkasiivet, Markku Lappalainen, Tammi 2002.

Linnut ja kaavoitus, esitelmä Turussa 22.11.2007, Tapani Veistola

Luonnon monimuotoisuus Turussa, 1. Luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet 1994, 2. Suojeltavat luontotyypit sekä erityisesti tärkeät elinympäristöt 1998

Meriluoto, M. & Soininen T., Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt, Tapio 1998

Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäminen – metsälain tarkoittamien kohteiden tunnistaminen, Juhani Päivinen, Metsätieteen aikakauskirja 4/2001

Metsätalouden ympäristöopas, Metsähallitus, Edita 2005

Sierla L., Lammi E., Mannila J., Nironen M., Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa, Ympäristöministeriö, Helsinki 2004

Muutuva pesimälinnusto, Väisänen R.A., Lammi E., Koskimies P., Otava 1998.

Puun runkojen kertomaa sanoin ja kuvin, Pekka Nuorteva, Maahenki Oy 2005

Suomen Luonto 8/2008, Aika vaipua horrokseen, Lappalainen M.

Söderman Tarja, Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi-kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa, Suomen ympäristökeskus, Ympäristöopas 109, Helsinki 2003

Turun viheralueohjelma 2006-2015, Turun kiinteistölaitos

Ympäristö ja rakentaminen 2006, Lakikokoelma, Edita, Helsinki 2006

Varsinais-Suomen uhanalaiset kasvit, Veli-Pekka Rautiainen---Unto Laine, Varsinais-Suomen seutukaavaliitto, Turku 1989

Varsinais-Suomen ja Satakunnan luontoselvitykset, Bibliografia, Lounais-Suomen ympäristökeskus, Alueelliset ympäristöjulkaisut 77, Tapio Saario, Turku 1998

Varsinais-Suomen ja Satakunnan luontoselvitykset: Bibliografian täydennys, 19/2002, Tapio Saario, Lounais-Suomen ympäristökeskus

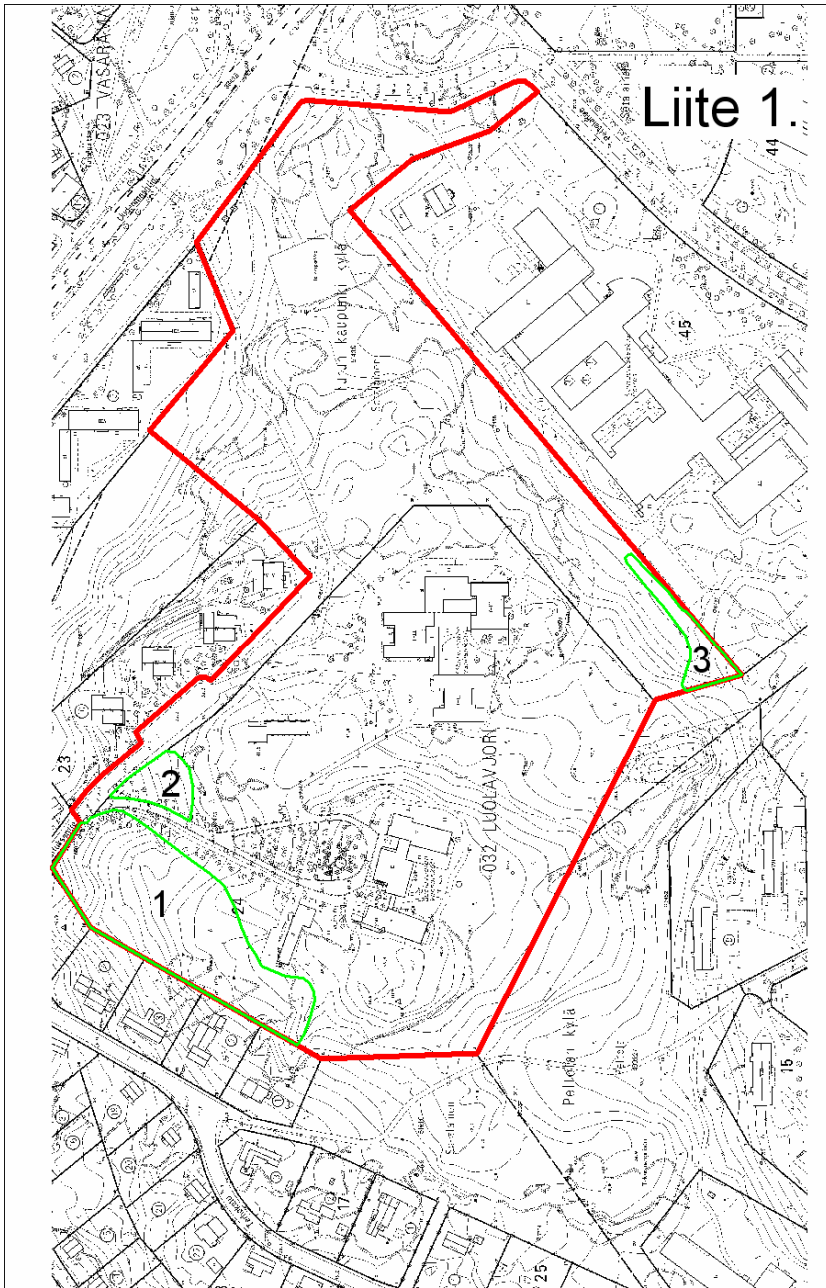
Kuva 7. Virvoituksentien varren siirtolohkareita.

Kuva 9. Lounaiskulman näyttävää siirtolohkareikkoa ja suuri honka

Kuva 9. Talvista haavikkoa.

Liite 1. Huomioitavat luontokohteet "Honkamaänpuisto 2" selvitysalueella.